

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Iveta Vykydalová

Vychovatelství

Právní vědomí u žáků na základních školách

Úroveň právního vědomí u žáků ZŠ – vesnice X město.

Olomouc 2021

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně a že jsem použil/a jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne: _____

Poděkování:

Děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za její rady a podněty, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

Děkuji vedení, učitelům a žákům základních škol, v nichž jsem prováděla výzkum. A děkuji také své rodině a přátelům, že mě ve studiu podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Právní vědomí	8
1.1 Sociálně psychologické mechanismy	9
1.2 Znalost práva.....	9
1.3 Obsah a struktura právního vědomí	9
1.4 Postoje k právu.....	11
1.5 Diferenciace právního vědomí	12
2 Právní vědomí a pojetí práva u dětí.....	13
II EMPIRICKÁ ČÁST.....	17
1 Základní informace o výzkumu	18
1.1 Téma výzkumu:.....	18
1.2 Předmět výzkumu:	18
1.3 Cíle a otázky výzkumu:.....	18
1.3.1 <i>Cíl výzkumu:</i>	18
1.3.2 <i>Dílčí otázky výzkumu</i>	18
1.4 Předpoklady výzkumu.....	18
1.5 Výzkumné metody	19
1.5.1 <i>Výběr výzkumného vzorku</i>	19
1.6 Podmínky výzkumu	19
1.7 Realizace výzkumu	20
1.8 Plán zpracování kvantitativních dat	20
1.9 Zjištěná data	20
1.10 Závěry	40
III Závěr	42
Seznam použité literatury:.....	43
Seznam zkratk:	44
Seznam příloh:	45

Úvod

Bakalářská práce nese název Úroveň právního vědomí u žáků základních škol. Tato práce je určena především pro studenty středních a vysokých škol pedagogického zaměření, pedagogy druhého stupně základních škol a vychovatele.

Stále častěji slyšíme pojem PRÁVO. V této práci nás tedy zajímá, zda mají žáci druhého stupně základních škol vědomí o tom, co to slovo právo znamená a že každý člověk má svá práva a také důležité povinnosti.

V dnešní době, kdy se stále častěji setkáváme s tím, že se mění právní řád a právům se klade větší pozornost, je důležité reagovat na tuto situaci i ve školství. Žáci by měli být stále více zapojováni do vzdělávání v právní oblasti, jelikož práva a povinnosti jsou nedílnou součástí života každého z nás a každý se jimi musí řídit a dodržovat je, či plnit své povinnosti. Pokud se nebudou práva dodržovat a povinnosti plnit, měli by si žáci a obecně všichni být vědomi, že za porušení práv či nesplnění povinností mohou následovat sankce.

V první kapitole si teoreticky představíme pojem právní vědomí a sociálně psychologické mechanismy. Představíme si obsah a strukturu právního vědomí, postoje k právu a v neposlední řadě také diferenciaci právního vědomí.

Druhá kapitola této bakalářské práce je zaměřena na právní vědomí a pojetí práva u dětí. Seznámíme se s historickým vývojem práv dětí a základními dokumenty vymezujícími dětská práva.

Cílem bakalářské práce je zmapovat stav právního vědomí u žáků na základních školách a to především u žáků devátých tříd. Zda má tato dospívající mládež povědomí o právu, zná svá práva a povinnosti a zda se již někdy setkala s aktivním právem.

V empirické části je cílem porovnat úroveň právního vědomí u žáků základních škol ve městě a na vesnici. Zda se všem žákům dostává stejných informací bez ohledu na to, nachází-li se jejich škola na vesnici či ve větším městě.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Právní vědomí

Právní vědomí bývá charakterizováno ve dvou rovinách a to jako souhrn představ o právu a názorů na právo. Bývá také označováno jako vědomí o existenci práva.¹

Samotný pojem prošel komplikovaným a náročným vývojem. V naší zemi měl tento pojem své pevné místo v právnické literatuře i terminologii. Právní vědomí nemá vytyčené hranice a je obtížně rozpoznatelné. Primárně ho vyjadřujeme jako vztah konkrétního subjektu práva k právu objektivnímu. Základem tohoto vztahu je předpoklad, že znalosti o právu lze považovat za vědomí o existenci práva vzniklé školní a mimoškolní výchovou. Tato znalost není závislá na platném právu ve společnosti, je to nezávislý systém názorů a hodnocení toho, co je oprávněné či naopak neoprávněné. Můžeme jej tedy hodnotit dvojím způsobem. A to v souladu s platným právem a odchylně od platného práva. Můžeme tedy souhlasit s Viktorem Knappem, který tvrdí: „*Základem právního vědomí je idea práva, tzn. teoreticky na platném právu nezávislé a od něho odlišná představa o tom, co je po právu. Tato idea práva nemá daleko od ideje spravedlnosti a rozdíl mezi nimi je velmi subtilní a někdy bývají ztotožňovány.*“²

Právní vědomí je důležité hlavně v tom, že tvoří zprostředkující článek mezi objektivním právem a právním jednáním a chováním. Můžeme proto právo chápat jako psychického činitele sociálního života.

Právní vědomí bývá také vyjadřováno řadou pojmů a to zejména v odborné literatuře či studiích. Tyto pojmy nejsou stejné, většinou zdůrazňují určitý aspekt právního vědomí:

- právní vědomí – nejčastěji užívaný termín v evropské právní teorii,
- smysl nebo cit pro spravedlnost,
- právní cítění – emocionální rozměr právního vědomí,

¹ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6, str. 18.

² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1, str. 82

- morální postoje společnosti – specifická právní vědomí,
- intuitivní právo – přirozený, předrozumný obsah právního vědomí,
- KOL – znalost a mínění o právu (zkratka vytvořená mezinárodní výzkumnou skupinou evropských právních sociologů – knowledge and opinion about law).³

1.1 Sociálně psychologické mechanismy

Je značně obtížné vysvětlit a pochopit, co je příčinou lidského chování a proč se subjekt (jedinec) rozhodl chovat v souladu s normou práva, anebo naopak proti této normě. Pro vše, co člověk dělá, musí mít nějaký motiv, který většinou determinuje jeho chování a to včetně toho právního. Soubor či komplex všech těchto faktorů můžeme označit jako motivaci. V rámci motivace působí různé proměnné jako např. potřeby, zájmy, hodnoty nebo cíle, atd. K těmto proměnným je nutné brát také v potaz emoce, instinkty nebo i chování jedince ve stresových situacích.⁴

1.2 Znalost práva

Znalostí práva označujeme názory a představy, co je dle práva (co je dovoleno) a co je naopak neoprávněno (zakázáno). Můžeme ji vztahovat k jedinci či skupině anebo celé společnosti. Je to vědomí především o existenci práva, aniž by to musela být znalost. Berl Kutchinsky, dánský právní sociolog, rozlišuje dvě vrstvy znalosti práva:

1. Vědomí práva – fakt, zda si je jedinec vědom toho, že určitý druh chování je právně stanoven.
2. Právní informovanost – faktická obeznámenost s právem, míra, ve které jedinec právo zná.⁵

Úrovně mohou být na sobě vzájemně nezávislé.

1.3 Obsah a struktura právního vědomí

Současný stav obsahu právního vědomí je nejednotný. Nejčastěji bývají prezentovány dva názory:

1. Obsahem jsou dvě složky a to:

- a. Postuláry de lege lata – znalosti a hodnocení platného práva.

³ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6, str. 19.

⁴ HARVÁNEK, Jaromír. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-458-9, str. 260.

⁵ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6, str. 225.

- b. Postuláty de lege ferenda – hodnocení, názory a představy o tom, co a jak by mělo být regulováno právem a konfrontace těchto hodnocení.

2. Rozčlenit za pomoci kategorie „znalost práva“ na:

- a. Znalosti práva – vědomí de lege lata, že něco jako právo platí.
- b. Právní vědomí – vědomí de lege ferenda, že něco jako právo by mělo platit.⁶

První názor můžeme považovat za většinový, druhý naopak zastává menšina, ale hlavně ho zastává Viktor Knapp.

Strukturu právního vědomí tvoří tři oblasti:

1. **Kognitivní stránka právního vědomí** – zabývá se problematikou právní informace (získávání, přenášení, osvojování, fixování a řazení informací). Výsledkem tohoto procesu je určitý stupeň znalostí práva).
2. **Hodnotící stránka právního vědomí (axiologický aspekt)** – vychází z procesu socializace, kde si každý jedinec osvojí a formuluje své hodnoty a postupně si tak vytváří svůj osobní systém preferencí neboli individuální hodnotový žebříček, hodnotovou orientaci. Hodnoty se přiřazují celkovému právu, ale i jeho jednotlivým komponentům. Hodnotová orientace může být ovlivněna řadou okolností, které vznikají nezávisle na vůli jedince.
3. **Rozhodovací stránka právního vědomí** – zde se uvádějí zejména tzv. postoje k právu. Kvalita právního vědomí může řešit blokaci případného protiprávního jednání. Složitost tohoto odvětví spočívá v tom, že rozhodovací procesy probíhají v individuálních podmínkách. Tyto podmínky mohou být zcela totožné jen ve velice ojedinělých případech.⁷

Další podstatnou a významnou složku v právním vědomí je mínění o právu. V tomto případě se jedná o hodnotící názory a postoje vztažené k právu. Právní mínění můžeme vyjadřovat racionálně i emocionálně hodnotícími přístupy k právu a právní oblasti.

⁶ ZOUBEK, Vladimír. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. ISBN 80-7251-233-1.

⁷ T ZOUBEK, Vladimír. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. ISBN 80-7251-233-1.

1.4 Postoje k právu

Postoje k právu se dají empiricky zjišťovat a měřit. Nejčastější a nevhodnější pro měření je škála, jež zachycuje postoje od kladných až po záporné. Tato škála může být rozdělena do devíti stupňů (dle Večeři a Urbanové):

1. právní étos,
2. legalismus,
3. právní konformismus,
4. právní pragmatismus,
5. oportunistus,
6. deliktní utilitarismus,
7. právní nonkonformismus,
8. právní deviace,
9. právní anarchismus.

K vymezení postoje k právu se nejčastěji užívá definice Gordona Willarda Allporta, který charakterizuje postoj jako mentální a nervový stav pohotovosti, organizovaný zkušeností, který má usměrňující a dynamizující vliv na chování jedince. Postoje může dále také chápat jako reakci na určitý okruh odpovědí. Postoje nejsou člověku vrozeny a získává je v průběhu života. Formuje je zkušenostmi, sociálními vlivy a od ostatních lidí a sociálních skupin.

Mohou také působit jako filtrující a kontrolní orgán. Představují dlouhodoběji zakotvené tendence reagovat poměrně stálým a charakteristickým způsobem na určité sociální situace, objekty, názory, podněty.⁸

Obecně se přijímá tříložkový model postojů, a to:

1. Kognitivní – zahrnuje vědomosti, názory a přesvědčení ve vztahu k objektu.
2. Afektivní (emotivní) – týká se prožívání vztahu k objektu.
3. Konativně (snahově) akční – vyjadřuje tendence k určitému chování.

Všechny tři složky jsou provázány a mohou se navzájem posilovat, pokud jsou konzistentní. Mohou však být také nesouladné, což potom může vést k zápornému působení. Postoje bývají ztotožňovány s celkovým míněním o právu. Spočívá to v tom,

⁸ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6, str. 232.

že postoje tvoří často základ hodnocení právních jevů a reflektují se v míněních jako v názorech a soudech.⁹

Shrňme si tedy pojem právní vědomí. Jedná se o soubor postojů, názorů a představ o tom, co je právo a k čemu právo slouží. Každý jedinec má jiné názory, postoje i představy a málokdy se tedy stane, že by dva lidé měli zcela totožný názor na právo. Mohou se shodovat ve vícero názorech, ale najde se i oblast práva, kde se jejich názory budou rozcházet. Každý člověk je jedinečná osobnost, která zastává určité názory a postoje a dle mě, nemůžou mít dva lidé zcela totožný náhled na právo. Ano, mohou se shodnout ve většině, ale myslím si, že ne ve sto procentech.

1.5 Diferenciace právního vědomí

Diferenciace právního vědomí se zabývá faktory, které ovlivňují utváření právního vědomí a zejména postojů k právu. Tyto faktory se dělí do tří skupin:

1. Biogenní faktory - jedná se zejména o faktory pohlaví a věku.
2. Psychogenní faktory - jde o faktory vyplývající z mechanismů lidské psychiky jednotlivých jedinečných osobností. Jsou to významné faktory.
3. Sociální (sociogenní) faktory - právní vědomí je utvářeno sociálním prostředím, ve kterém se jedinec (právní subjekt) nachází, sociální interakcí, zkušeností či pozicemi.¹⁰

Nejde jednoznačně určit, který faktor je pro formování právního vědomí významnější.

⁹ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6, str. 213 – 234.

¹⁰ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6, str.237.

2 Právní vědomí a pojetí práva u dětí

Počátky snahy prosadit dětská práva můžeme vysledovat v první polovině 19. století. Impulsem, k tomuto většímu prosazování dětských práv, byla ochrana dětí před krutostí a zanedbáváním ze strany rodičů i společnosti. Došlo k nastavení povinné školní docházky. Práva dětí procházela postupným a dlouhým vývojem, který závisel na tom, jak bylo postavení dětí vnímáno společností.¹¹

K rozmachu prosazování práv dětí docházelo po I. světové válce. Státy se začaly sdružovat do mezinárodních organizací, které se zabývaly zlepšením jejich životní situace. Jako první byla v Ženevě roku 1920 zřízena Mezinárodní unie pomoci dětem. V Ženevské deklaraci práv dítěte, kterou připravila právě výše zmíněná unie, můžeme nalézt základy pro budoucí mezinárodní úpravu práv dětí. Toto označujeme za první pokus o kodifikaci základních práv dítěte. V současné době existuje více než 80 mezinárodních instrumentů, které se nejruznějším způsobem dotýkají situací dětí.¹² Existuje mnoho smluv a úmluv o právech dětí, které upravují obecně právní postavení dětí. Všechny tyto mezinárodní smlouvy o právech můžeme rozdělit do tří kategorií. První kategorie upravuje obecně právní postavení dětí a jejich práva. Jako příklad k tomuto můžeme uvést Deklaraci práv dítěte z roku 1959 nebo Úmluvu o právech dítěte z roku 1989. Druhou kategorií jsou smlouvy zabývající se otázkami statusu dětí. Je jich mnoho a jejich výčet by byl tedy velice obsáhlý. Např. můžeme jmenovat úmluvy připravené Mezinárodní organizací práce nebo Ženevské úmluvy o ochraně dětí ozbrojeného konfliktu (r. 1949). Třetí a poslední skupinou jsou potom smlouvy mezinárodního charakteru, které upravují a přiznávají práva každé živé bytosti. Zde si jako příklad můžeme uvést Všeobecnou deklaraci práv z roku 1948 anebo dva mezinárodní pakty o lidských právech z roku 1966. Tyto dva pakty jsou obsahově nejbohatšími smlouvami o lidských právech.¹³

Na základě výše zmíněných dokumentů můžeme lidská práva klasifikovat do pěti oblastí a to na práva občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní.

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 25.

¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 31.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 30 – 32.

Úmluva o právech dětí z roku 1990 od tohoto členění ale upouští. V dokumentech týkajících se této úmluvy se píše, že shrnutím práv dítěte do jednoho instrumentu je demonstrována vzájemná podmíněnost práv. V důsledku tohoto se začíná objevovat nová členění práv dítěte. Toto členění by mělo být odpovídajícím vyjádřením potřeb dětí. Dělení je následující a týkající se:

- a) přežití (survival rights),
- b) rozvoje (development rights),
- c) ochrany (protection rights),
- d) participace (participation rights).¹⁴

Toto dělení umožňuje postihnout práva dětí ve vzájemné celistvosti a podmíněnosti. Dítě není vnímáno jako předmět či subjekt práva, ale práva jsou formulována od základních, zabezpečujících přežití, až po aktivní.

Ad a): Každé dítě má vrozené právo na život a rozvoj. Dále zde můžeme zařadit i právo na zajištění zdravotního stavu na nejvyšší úrovni a využívání léčebných a rehabilitačních ústavů. A v neposlední řadě také právo na přijatelnou životní úroveň tak, aby byl zajištěn dobrý tělesný, psychický, duchovní, mravní a sociální vývoj.

Ad b): Zde se řadí především právo na informace a právo na vzdělávání. Stát zde zajišťuje snadný přístup ke vzdělávání, aby školní disciplína byla zajišťována důstojným přístupem k dětem. Jako další v této oblasti můžeme uvést právo na svobodu myšlení, svědomí či náboženství nebo právo na odpočinek a volný čas.

Ad c): V této oblasti hovoříme o poskytnutí ochrany před porušením všech práv dítěte a ochraně před využíváním a krutostí, ochrana před sexuálním zneužíváním dětí nebo obchodováním s dětmi, aj.

Ad d): Tato práva jsou obsažena ve dvou oblastech. Vyjadřovat vlastní názor ve všech věcech a právo být slyšeno v každém právním či soudním řízení, které se dítěte týká. Názoru dítěte musí být potom přičtena náležitá váha, která odpovídá jeho věku a zralosti.

Úmluva o právech dítěte je svým způsobem výjimečná i tím, že podává definici dítěte.¹⁵ Definice ovšem není obecně platná a smí se užívat jen a pouze pro účely

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 33 – 34.

Úmluvy. Dle tohoto dokumentu se dítětem rozumí jedinec mladší 18 let, pokud není dle právního řádu dosaženo zletilosti dříve. Nenalezneme zde záměrně zmínku o početí či narození dítěte, neboť v přípravné fázi dokumentu se objevily nepřekonatelné rozpory v náhledu na tuto problematiku. Stejně tak se zde neřeší přerušení těhotenství či problémy spojené s asistovanou reprodukcí.

V souvislosti s touto Úmluvou objevíme mnoho dalších mezinárodních dokumentů, které se bezprostředně dotýkají právního postavení dítěte. Zmiňme např. úmluvu týkající se vymáhání výživného (New York 1956 a Haag 1958 a 1973).¹⁶

V České republice je základ právního postavení dítěte obsažen v rodinném právu.

Právní povědomí, o kterém hovoříme výše, je méně známé než pojem právní vědomí, má spíše povahu jakéhosi citu k právu. U dětí můžeme rozlišit pět složek jejich právního povědomí:

1. Vědomost o tom co je právo, jakou má funkci v životě.
2. Vědomost o tom, že i děti mají svá práva, ale i povinnosti.
3. Vědomost o mezích práv – kde končí naše práva a začínají práva druhého.
4. Vědomí o tom, že práva mají i druhou stranu a tou jsou povinnosti a odpovědnost.
5. Vědomí o spravedlnosti.¹⁷

Lidská a dětská práva jsou jen jednou složkou komplexu označovaného jako práva – odpovědnost – povinnost. Práva v tomto komplexu znamenají, že budeme ohleduplně naplňovat a prosazovat svá práva. Odpovědnost pak pojednává o aktivním prosazování práv svých i práv druhých a to skupinou či jedincem. A poslední je povinnost spočívající v tom, že budeme plně respektovat práva druhých. Tyto tři složky potom spojuje jedna s názvem spravedlnost.

V procesu výchovy dítěte přitom předpokládáme rozvoj všech tří výše zmíněných složek a postupný rozvoj a prohlubování právního povědomí a vědomí. Výchova k

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 33.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3, str. 34.

¹⁷ KOVAŘÍK, Jiří. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001. ISBN 80-7040-531-7, str. 46 – 47.

lidským právům a právům dítěte by pak měla být samozřejmou – a zároveň jednotlivým věkovým úrovním srozumitelnou – součástí náplně povinného školního vzdělávání.¹⁸ Dle mého názoru, by této výchově mělo být věnováno ještě více prostoru ve výuce.

Přesvědčení dětí, že i ony mají svá práva, zůstává nadále jedním z největších problémů. Děti, které např. pocházejí ze znevýhodněných rodin či znevýhodněného sociálního prostředí se často domnívají, že se svých práv domohou pouze nelegální cestou. Nevěří, že to jde i beztrestně a v souladu s právem. Toto chování pochází převážně od jejich rodičů a prostředí, ve kterém vyrůstají a které formuje jejich postoje a názory. Je proto velmi obtížné je přesvědčit o opaku a je potřeba vynaložit velké úsilí v přesvědčování, že i ony mají práva prosazovat svoji autonomii a bude potřeba speciálních procedur, aby uplatňovali svá nově rozpoznaná práva. Naopak děti z prostředí, které je na vrcholu společenského žebříčku (dobře situované rodiny s vysokým společenským postavením) si jsou svých práv většinou vědomi, ale mají problém s tím, že jejich starosti nejsou brány dospělými vážně.¹⁹

Dle mého osobního názoru je důležité u dětí prohlubovat zájem o právní oblasti a znalosti z tohoto oboru. Myslím si, že žijeme v době, kdy se na práva kohokoli nahlíží s větší důležitostí a nikdo by neměl mít pocit, že nemá žádné možnosti či prostředky, jak se v případě nějakého problému zastat sebe, tak i např. svých blízkých. Každý by se měl cítit v této oblasti v rámci možností bezpečně, měl by ale také pochopit, že se musí dle nějakých norem i chovat a dodržovat je.

¹⁸ KOVAŘÍK, Jiří. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001. ISBN 80-7040-531-7, str. 47.

¹⁹ ¹⁹ KOVAŘÍK, Jiří. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001. ISBN 80-7040-531-7, str. 49.

II EMPIRICKÁ ČÁST

1 Základní informace o výzkumu

1.1 Téma výzkumu:

Tématem výzkumu je úroveň právního vědomí u žáků na základních školách na vesnici a ve městě. Chtěli jsme zjistit, zda jsou nějaké rozdíly mezi vědomostmi o právu u žáků na základní škole na vesnici a současně také u žáků ve městě. V dotazníku jsou jim položeny základní otázky týkající se jejich práv a povinností.

1.2 Předmět výzkumu:

Předmětem tohoto výzkumu je zjištění úrovně právního vědomí u žáků devátých tříd základní školy.

1.3 Cíle a otázky výzkumu:

Určené cíle a dílčí otázky jsou dále popsány v následujících úsecích této podkapitoly.

1.3.1 Cíl výzkumu:

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, zda mají děti povědomí o právu, znají svá práva a povinnosti a setkali se již někdy s aktivním právem.

1.3.2 Dílčí otázky výzkumu

- Kolik procent dětí má povědomí o tom, že existují práva?
- Kolik procent dětí má povědomí o tom, že existují povinnosti?
- Kolik procent dětí zná alespoň jedno své právo?
- Kolik procent dětí zná alespoň jednu svoji povinnost?
- Kolik procent dětí nemá o právech žádné tušení?
- Kolik procent dětí nemá o povinnostech žádné tušení?
- Jaký vliv má vzdělání rodičů na právní vědomí dětí?
- Kolik procent dětí má již nějakou zkušenost s právní oblastí (např. rozvod rodičů, soudní řízení, aj.)
- Odkud děti čerpají informace o právu?

1.4 Předpoklady výzkumu

Stanovili jsme si tyto předpoklady:

- Předpokládáme, že úroveň právního vědomí u žáků na základní škole na vesnici a ve městě bude na přibližně stejné úrovni.
- Předpokládáme, že většina žáků ovládá základní informace o právu.

- Předpokládáme, že většina žáků zná hranici trestní odpovědnosti.
- Předpokládáme, že vzdělání rodičů nemá vliv na úroveň právního vědomí žáků základní školy.

1.5 Výzkumné metody

V rámci výzkumného šetření jsme se zaměřili na kvantitativně orientovaný výzkum. Jako výzkumná metoda byl zvolen elektronický dotazník pro žáky devátých tříd základní školy na vesnici a ve městě.

Dotazník byl anonymní. Uvádělo se pohlaví, místo, kde žáci navštěvují školu (vesnice či město) a dosažené vzdělání rodičů. Obsahoval 15 otázek z toho 2 otevřené, zbylých 13 uzavřených s nabídnutou odpovědí a místem na doplnění odpovědi.

1.5.1 Výběr výzkumného vzorku

Vybraní žáci byli z 9. tříd základních škol. Byl stejný poměr žáků z vesnických škol a městských škol. Důležité bylo zjistit, zda se ve všech školách, ať už menších vesnických či větších městských, dostává žákům stejných informací o právu a zda je právní vědomí na všech školách na stejné úrovni.

- Základní soubor: žáci 2. stupně základních škol.
- Dílčí soubory:
 - žáci 9. tříd základních škol na vesnici,
 - žáci 9. tříd základních škol ve městě.

1.6 Podmínky výzkumu

Tento výzkum byl proveden ve spolupráci se základními školami v okrese Olomouc. Osloveny byly 4 základní školy, jež se nachází na vesnici a 4 základní školy, jež se nachází ve městě. Dotazník byl distribuován elektronicky se svolením ředitelů základních škol. Ti následně dotazník rozeslali na email svým žákům. Tato metoda byla zvolena po domluvě s vedením školy v návaznosti na hygienická opatření, která jsou stanovena vzhledem k současné koronavirové krizi. Ředitelé a učitelé základních škol nemohli tedy zaručit 100% účast žáků na tomto výzkumu.

1.7 Realizace výzkumu

Na vyplnění dotazníků jsme se domluvili s řediteli či vyučujícími základních škol. Vzhledem k epidemiologické situaci a hygienickým opatřením, jsme zvolili distribuci prostřednictvím internetu. Dotazníky byly rozeslány na emaily žáků a ti byli požádáni o jejich vyplnění. Výzkumné šetření bylo provedeno v červnu 2020.

1.8 Plán zpracování kvantitativních dat

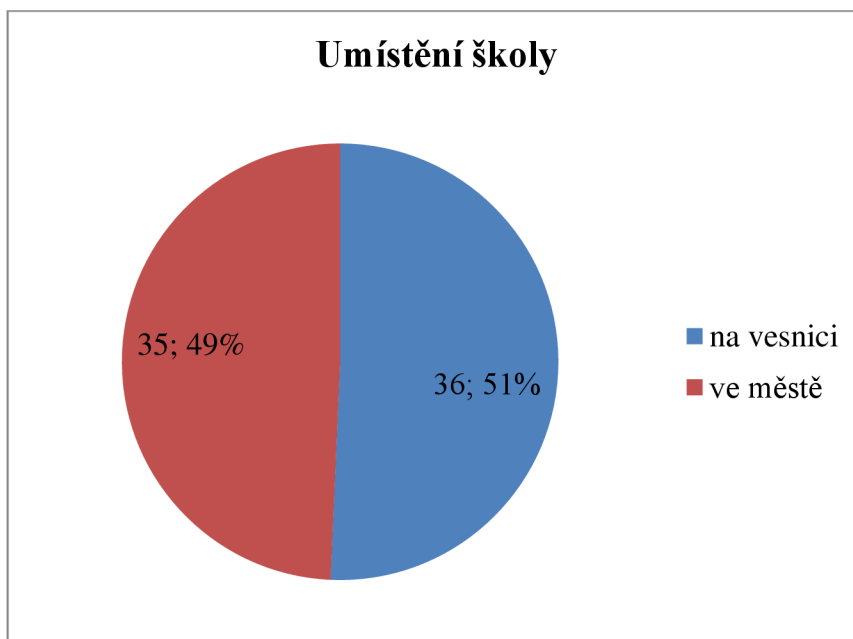
Elektronický dotazník si zobrazilo 90 žáků, jimž byl dotazník rozeslán. Vyplnilo ho 71 respondentů, 19 respondentů dotazník opustilo bez toho, aniž by ho vyplnili. Dotazník byl určen pouze žákům 9. tříd základních škol a to proto, abychom si ověřili úroveň právního vědomí na konci povinné školní docházky.

1.9 Zjištěná data

Nyní si zjištěná data zanalyzujeme a zodpovíme stanovené dílčí otázky.

ŠKOLA SE NACHÁZÍ: a) na vesnici
b) ve městě

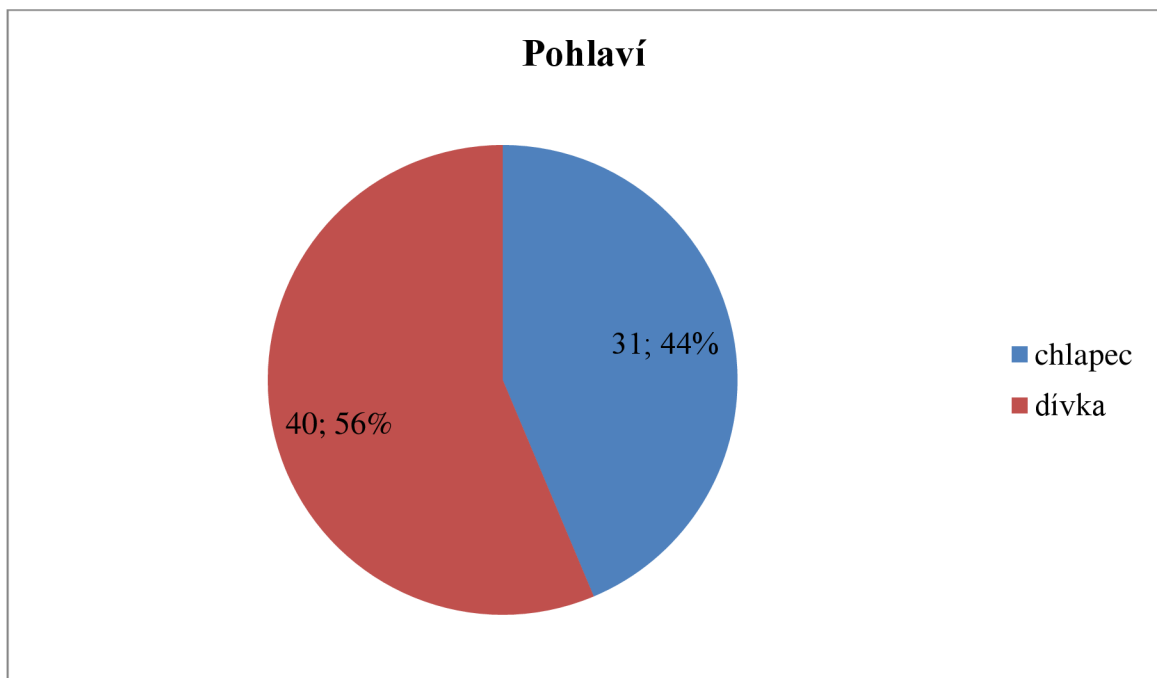
	respondentů	procent
na vesnici	36	51%
ve městě	35	49%
	Celkem: 71	Celkem: 100%

Jelikož chceme ve výzkumném šetření porovnat úroveň právního vědomí u žáků na základních školách na vesnici a ve městě, jako první jsme zvolili právě tuto pro nás základní a stěžejní otázku. Z výsledku se dozvídáme, že do výzkumu se zapojilo 49% žáků navštěvujících základní školu ve městě a 51% žáků základních škol na vesnici. Tato čísla jsou takřka vyrovnaná a můžeme tedy porovnat.

JSTE: a) chlapec
b) dívka

	respondentů	procent
chlapec	31	44%
dívka	40	56%
	Celkem: 71	Celkem: 100%

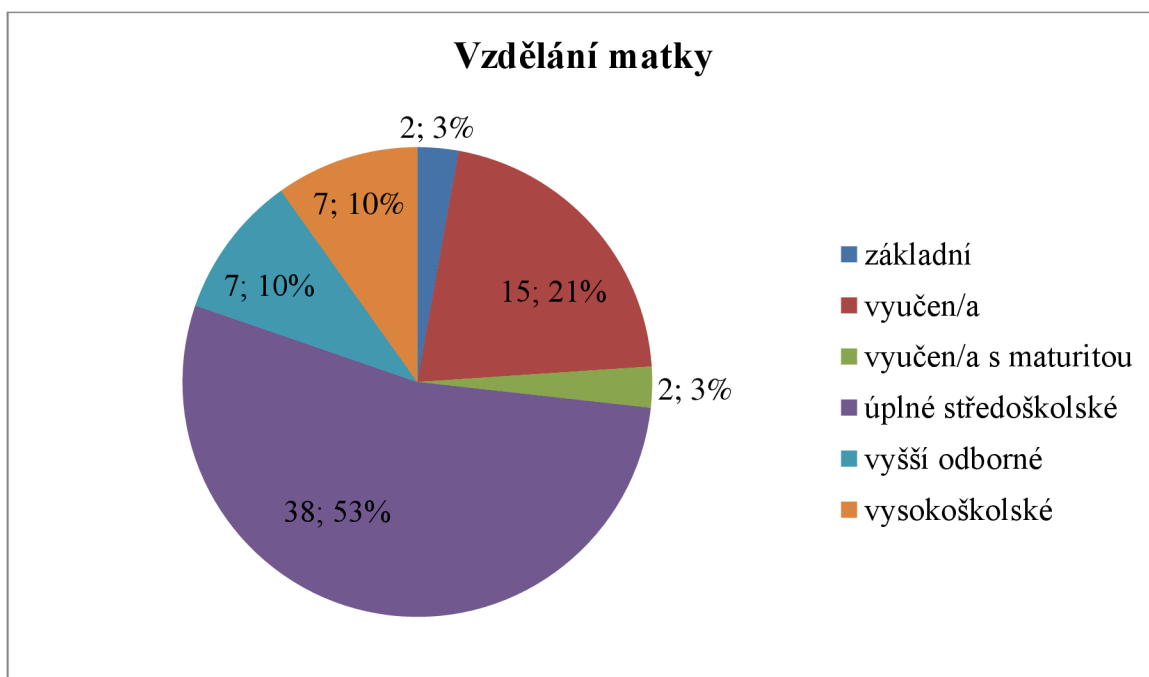
Tato otázka je zaměřena na zjištění, zda se do našeho výzkumného šetření zapojilo více dívek či chlapců. Z výsledku vyplívá, že se zúčastnilo více dívek nežli chlapců.

Otázka č. 1

VZDĚLÁNÍ RODIČŮ:

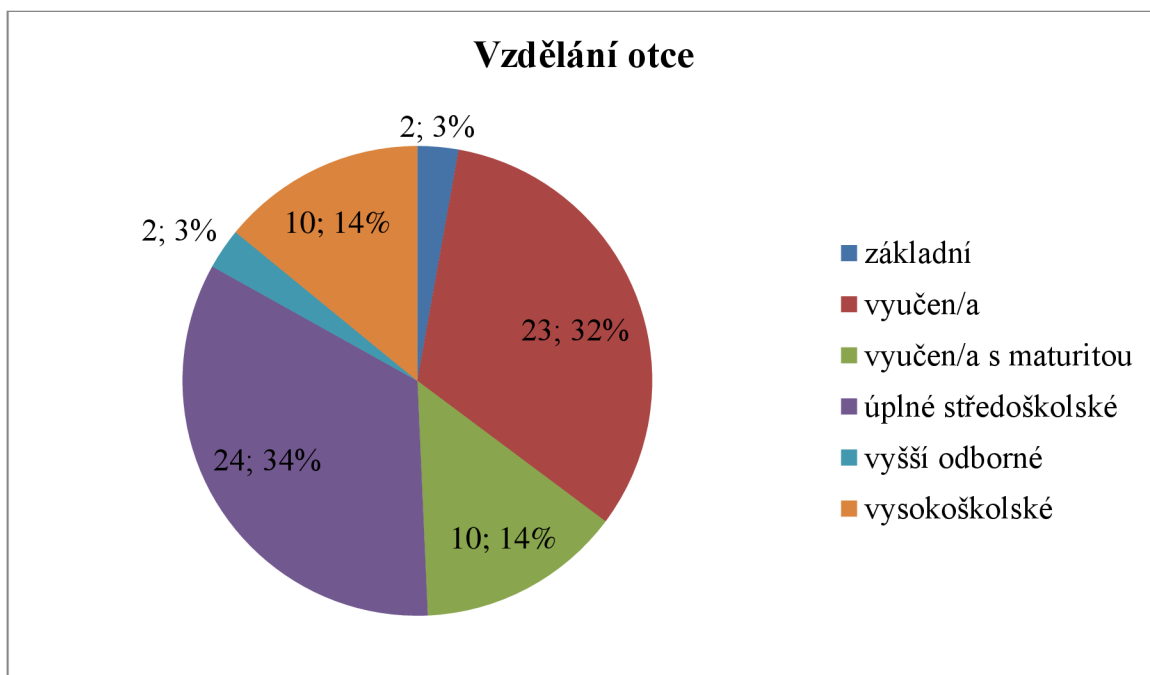
- a) základní
- b) vyučen/a
- c) vyučen/a s maturitou
- d) úplné středoškolské
- e) vyšší odborné
- f) vysokoškolské

MATKA	respondentů	procent
základní	2	3%
vyučen/a	15	21%
vyučen/a s maturitou	2	3%
úplné středoškolské	38	53%
vyšší odborné	7	10%
vysokoškolské	7	10%
	Celkem: 71	Celkem: 100%

U otázky týkající se vzdělání matky je zřejmé, že nejvíce zastoupené je úplné středoškolské vzdělání, následováno vyučením, dále pak vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Jen ojediněle se objevuje pouze základní vzdělání a vyučení doplněné maturitou.

Otec	respondentů	procent
základní	2	3%
vyučen/a	23	32%
vyučen/a s maturitou	10	14%
úplné středoškolské	24	34%
vyšší odborné	2	3%
vysokoškolské	10	14%
	Celkem: 71	Celkem: 100%

U vzdělání otce vidíme opět nejpočetněji zastoupené úplné středoškolské vzdělání a ihned za ním, jen s minimálním odstupem vyučení. Dále je to potom vyučení doplněné maturitní zkouškou, vysokoškolské vzdělání. Nejméně zastoupeno je základní a vyšší odborné vzdělání.

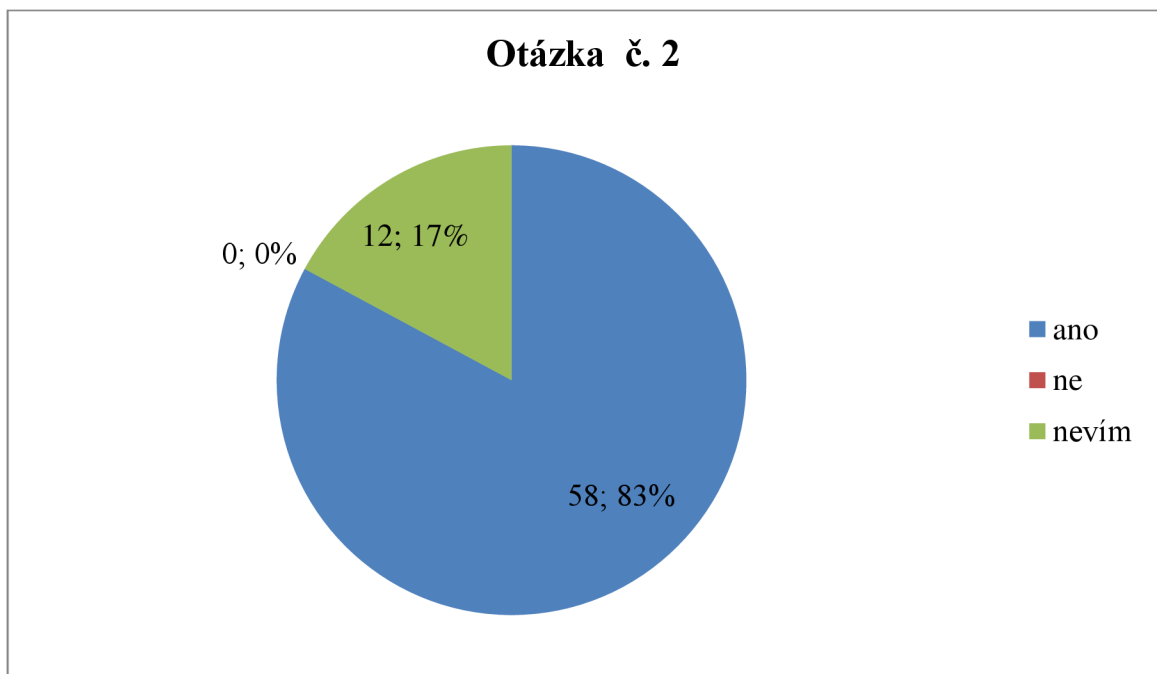
Otázka č. 2

MAJÍ MÍT DĚTI SVÁ PRÁVA?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	58	83%
ne	0	0%
nevím	12	17%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

U otázky zaměřující se na zjištění, zda si žáci myslí, že děti si zaslouží mít také práva vidíme, že 83 % odpovídajících si myslí, že ANO, 17 % NEVÍ a nikdo z účastníků výzkumného šetření se nemyslí, že by děti práva mít neměly.

Na tuto otázku jeden respondent neodpověděl.

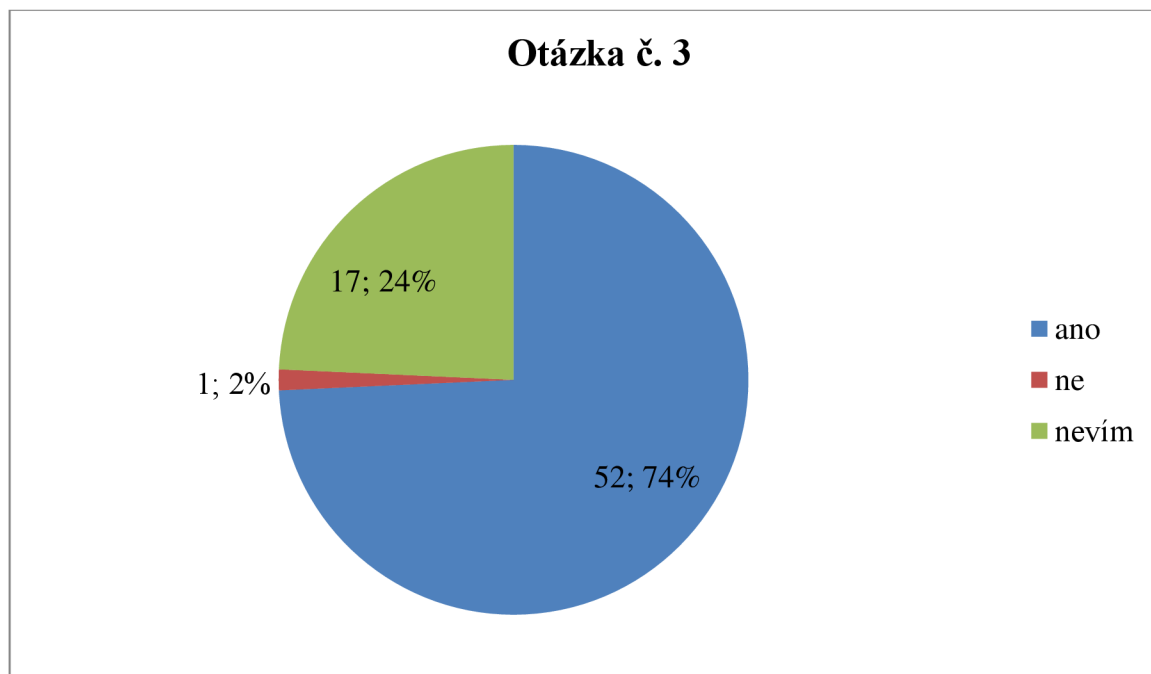
Otázka č. 3

MAJÍ DĚTI SVÁ PRÁVA?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	52	74%
ne	1	2%
nevím	17	24%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Otázka číslo 3 zaměřená na zjištění, zda si jsou žáci vědomi toho, že mají i oni svá práva, má tyto výsledky: 74 % účastníků si myslí, že ANO, ví tedy, že i děti mají svá práva. Jeden z dotazovaných (2%) odpověděl NE, nemá práva a zbytek 24 % odpovědělo NEVÍM.

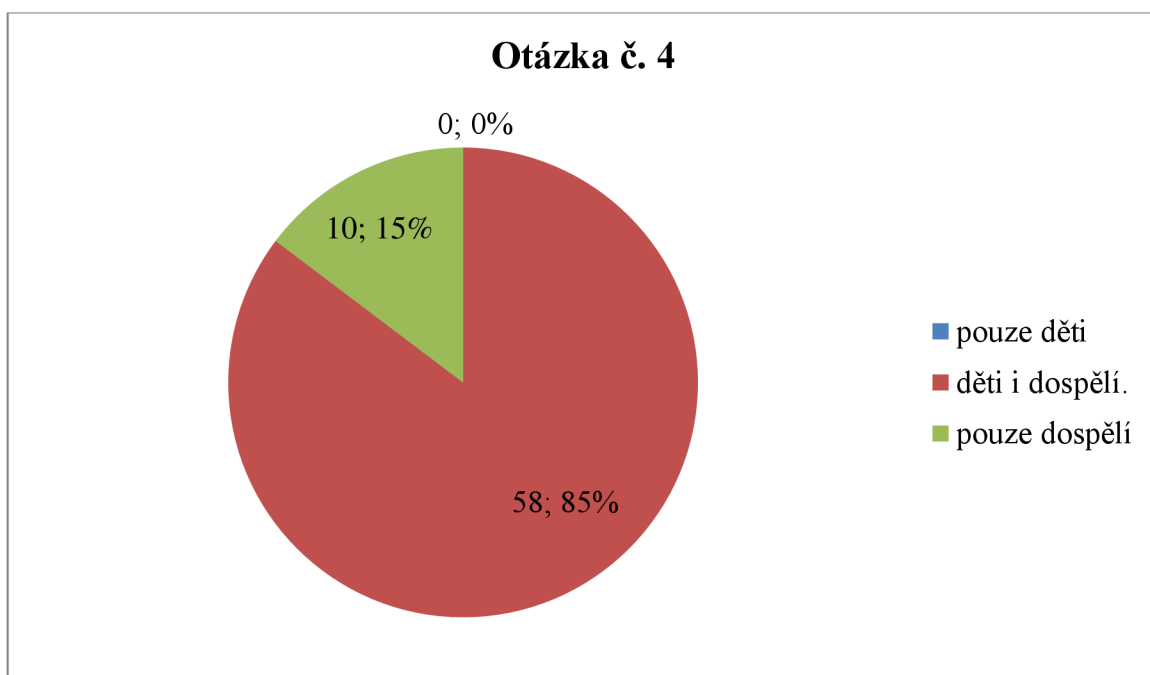
Opět zde jeden respondent nevedl svoji odpověď.

Otázka č. 4**KDO VŠECHNO MÁ PRÁVA?**

- a) pouze děti
- b) děti i dospělí
- c) pouze dospělí

	respondentů	procent
pouze děti	0	0%
děti i dospělí	58	85%
pouze dospělí	10	15%
	Celkem: 68	Celkem: 100%

3x nezodpovězeno

Výsledkem této otázky je, že 85 % respondentů si je vědomo toho, že práva mají jak děti tak dospělí, tedy všichni lidé bez ohledu na věk a pohlaví. Naopak 15 % respondentů si myslí, že práva mají pouze dospělí a děti nikoli. To, že práva mají pouze děti, si nemyslí žádný z respondentů.

Tři respondenti nezodpověděli položenou otázku.

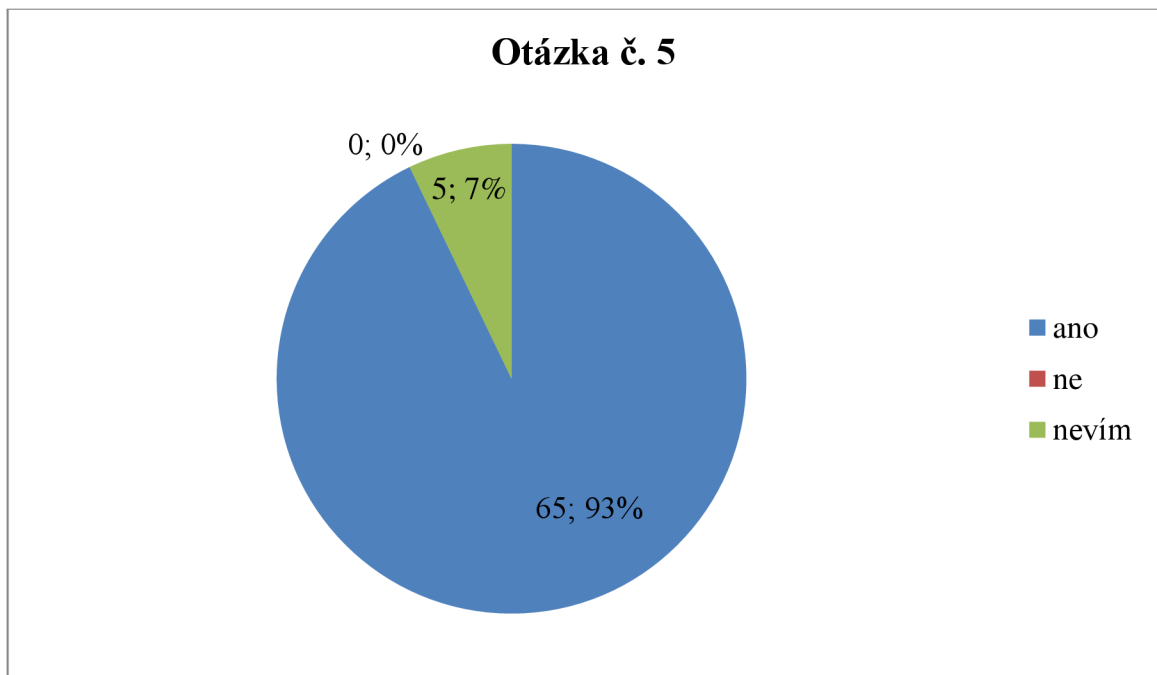
Otázka č. 5

MAJÍ DĚTI POVINNOSTI?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	65	93%
ne	0	0%
nevím	5	7%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Závěrem otázky č. 5 je zjištění, že 93 % respondentů ví, že má také povinnosti a naopak 7 % neví, zda povinnosti má či ne.

Jeden respondent neuvedl odpověď na tuto otázku.

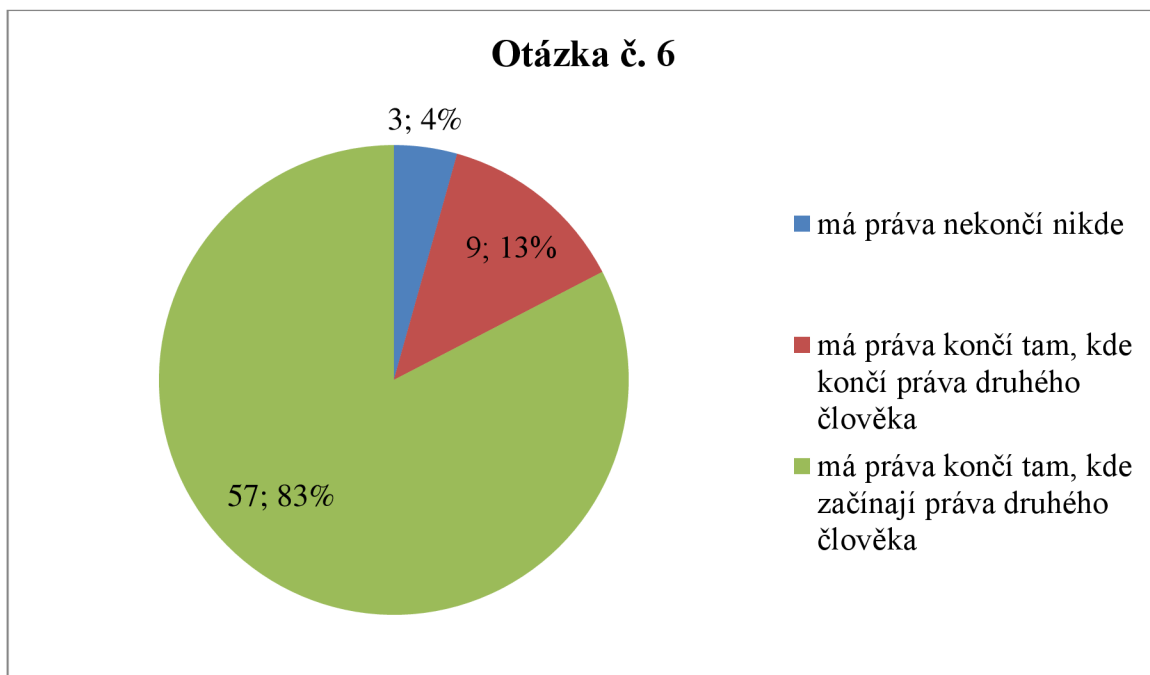
Otázka č. 6

KDE KONČÍ TVOJE PŘÁVA?

- a) má práva nekončí nikde
- b) má práva končí tam, kde končí práva druhého člověka
- c) má práva končí tam, kde začínají práva druhého člověka

	respondentů	procent
má práva nekončí nikde	3	4%
má práva končí tam, kde končí práva druhého člověka	9	13%
má práva končí tam, kde začínají práva druhého člověka	57	83%
	Celkem: 69	Celkem: 100%

2x nezodpovězeno

Z výsledného grafu vidíme, že 83 % respondentů odpovědělo na výše položenou otázku tak, že: „má práva končí tam, kde začínají práva druhého člověka“. 13 % respondentů si myslí, že jeho práva končí tam, kde práva druhého člověka a pouze 4 % (tj.3 respondenti) odpověděli, že jejich práva nekončí nikde.

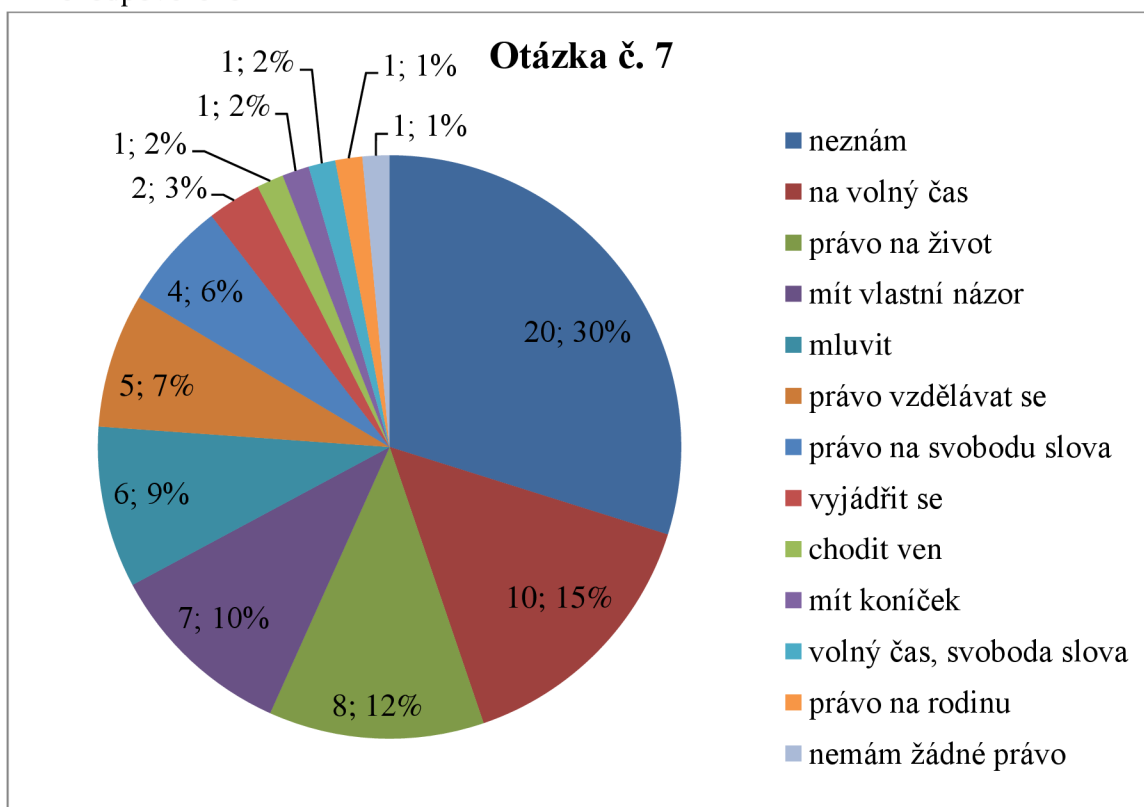
Dva respondenti na otázku neuvodli žádnou odpověď.

Otázka č. 7

ZNÁŠ NĚKTERÉ SVÉ PRÁVO? UVEĎ PŘÍKLAD ČI NAPIŠ NEZNÁM.

	respondentů	procent
neznám	20	30%
na volný čas	10	15%
právo na život	8	12%
mít vlastní názor	7	10%
mluvit	6	9%
právo vzdělávat se	5	7%
právo na svobodu slova	4	6%
vyjádřit se	2	3%
chodit ven	1	2%
mít koníček	1	2%
volný čas	1	2%
právo na rodinu	1	1%
nemám žádné právo	1	1%
	celkem: 67	celkem:

4x nezodpovězeno

Z výše uvedené tabulky a grafu je patrné, že nejvíce respondentů odpovědělo na tuto otázku NEZNÁM (včetně modifikace NEZNAM). Tento fakt je pro nás zarážející a nedá se přesně určit, čím je toto způsobeno. Druhou nejčtetnější odpovědí je potom MÍT VOLNÝ ČAS (včetně modifikace: „na volný čas“, „právo na volný čas“, „volný čas“). Dále následuje PRÁVO NA ŽIVOT (s modifikacemi: „na život“, „žít“). Odpověď MÍT

VLASTNÍ NÁZOR je v naší tabulce na pomyslné čtvrté pozici (s modifikacemi: „na vyjádření názoru“, „říct co chci“, „říct, co si myslím“, „říkat, co si myslím“). Ihned za touto odpovědí, pouze s rozdílem jedné odpovědi, je MLUVIT (bez modifikací). Jako další následuje PRÁVO VZDĚLÁVAT SE a její modifikace: „na vzdělání“, „studovat“, „školní docházka“ a „ právo na vzdělání“. Četněji zastoupenou odpovědí je ještě PRÁVO NA SVOBODU SLOVA (s modifikací „na svobodu slova“) a VYJÁDŘIT SE (bez modifikace). Zbylé odpovědi byly uvedeny pouze jednou a jsou to: CHODIT VEN, MÍT KONÍČEK, PRÁVO NA RODINU a objevila se také odpověď - NEMÁM ŽÁDNÉ PRÁVO. Jednou byla zastoupena odpověď, u které byly uvedeny dvě možnosti: VOLNÝ ČAS, SVOBODA SLOVA.

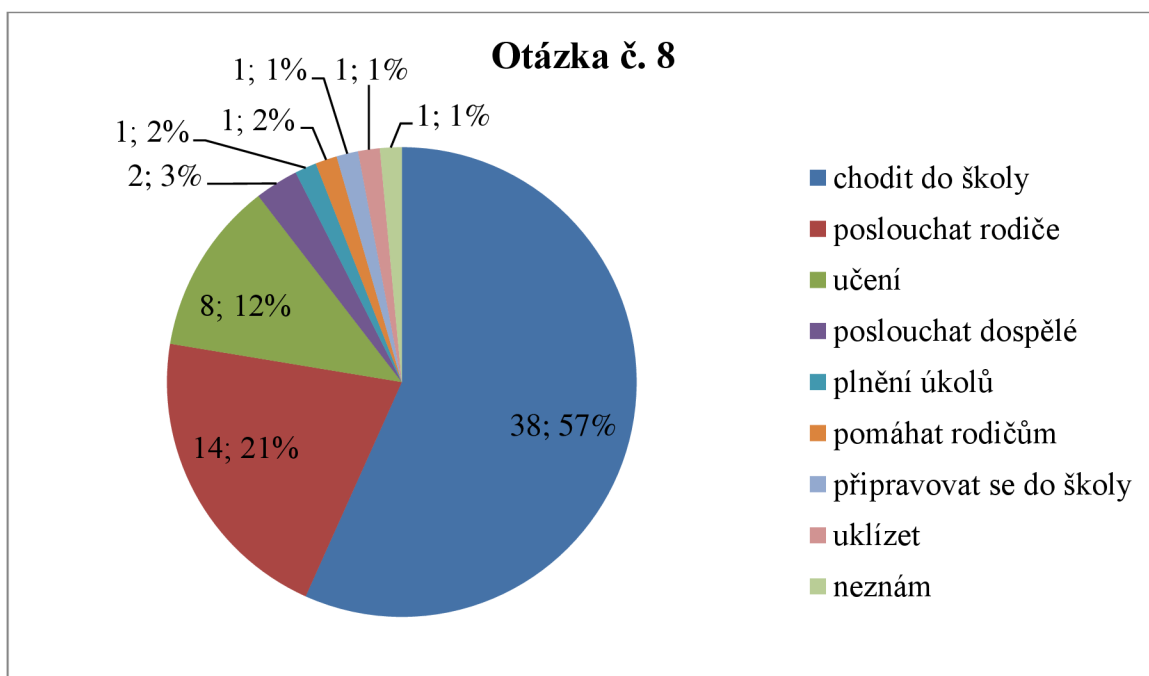
Čtyři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Otázka č. 8

ZNÁŠ NĚJAKOU SVOJI POVINNOST? UVEĎ PŘÍKLAD, ČI NAPIŠ NEZNÁM.

	respondentů	procent
Chodit do školy	38	57%
Poslouchat rodiče	14	21%
Učení	8	12%
Poslouchat dospělé	2	3%
Plnění úkolů	1	2%
Pomáhat rodičům	1	2%
Připravovat se do školy	1	1%
uklízet	1	1%
neznám	1	1%
	celkem: 68	celkem: 100%

3x nezodpovězeno

Jako nejčastější odpověď na tuto otázku nám vyšla povinnost CHODIT DO ŠKOLY (s modifikacemi: „povinná školní docházka“, „škola“, „školní docházka“, „školní docházku“, „školu“). Druhou hojně zastoupenou je povinnost POSLOUCHAT RODIČE (modifikace: „poslouchat“, „poslouchat rodiče (dospělé)“), tato odpověď je následována UČENÍM (a modifikacemi: „učit se“). Poslední odpovědi, kterou uvedl více než jeden respondent je POSLOUCHAT DOSPĚLÉ (bet modifikace). PLNĚNÍ ÚKOLŮ, POMÁHAT RODIČŮM, PŘIPRAVOVAT SE DO ŠKOLY, UKLÍZET jsou odpovědi zastoupené vždy jedním respondentem. Jednou se nám také objevila odpověď NEZNÁM.

Tři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

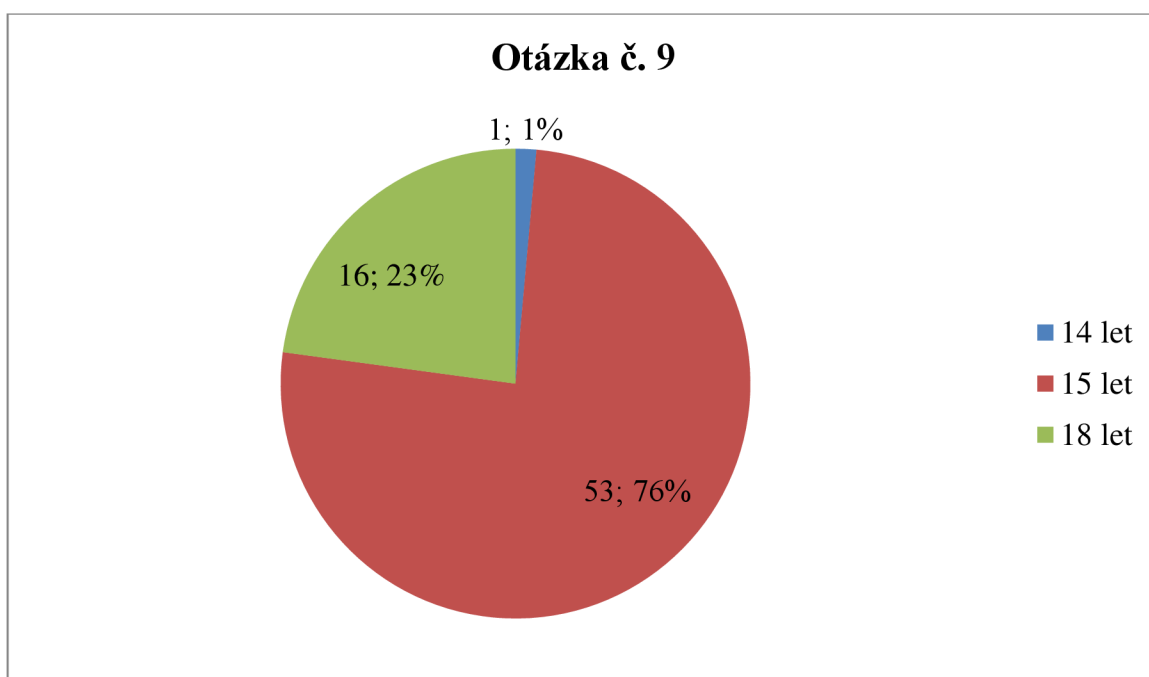
Otázka č. 9

OD KOLIKA LET JE ČLOVĚK TRESTNĚ ODPOVĚDNÝ ZA SVÉ ČINY (HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI)?

- a) 14 let
- b) 15 let
- c) 18 let

	respondentů	procent
14 let	1	1%
15 let	53	76%
18 let	16	23%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Z výše uvedeného grafu jasně vidíme, že nadpoloviční většina respondentů si je vědoma toho, že hranice trestní odpovědnosti se pohybuje na hranici 15-ti let, 16 jich odpovědělo, že je to hranice 18-ti let a pouze jeden se domnívá, že je to hranice 14-ti let.

Jeden respondent otázku nezodpověděl.

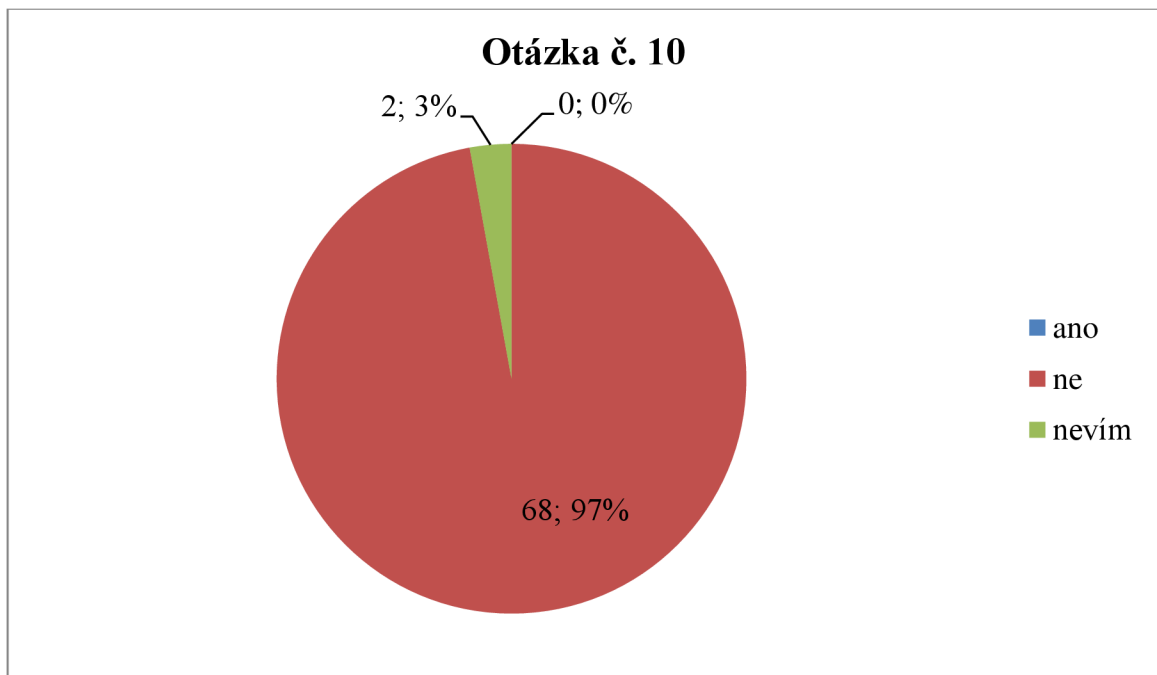
Otázka č. 10

JE LEGÁLNÍ UŽÍVÁNÍ A UCHOVÁVÁNÍ DROG?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	0	0%
ne	68	97%
nevím	2	3%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Z výsledného grafu otázky č. 10 vidíme, že většina dotazovaných si je vědoma nelegálního prodeje a užívání drog. Pouze 2 respondenti si nebyli jistí a odpověděli NEVÍM. Dle mého osobního názoru je toto zjištění velmi uspokojivé a snad i povzbudivé.

Jeden respondent otázku nezodpověděl.

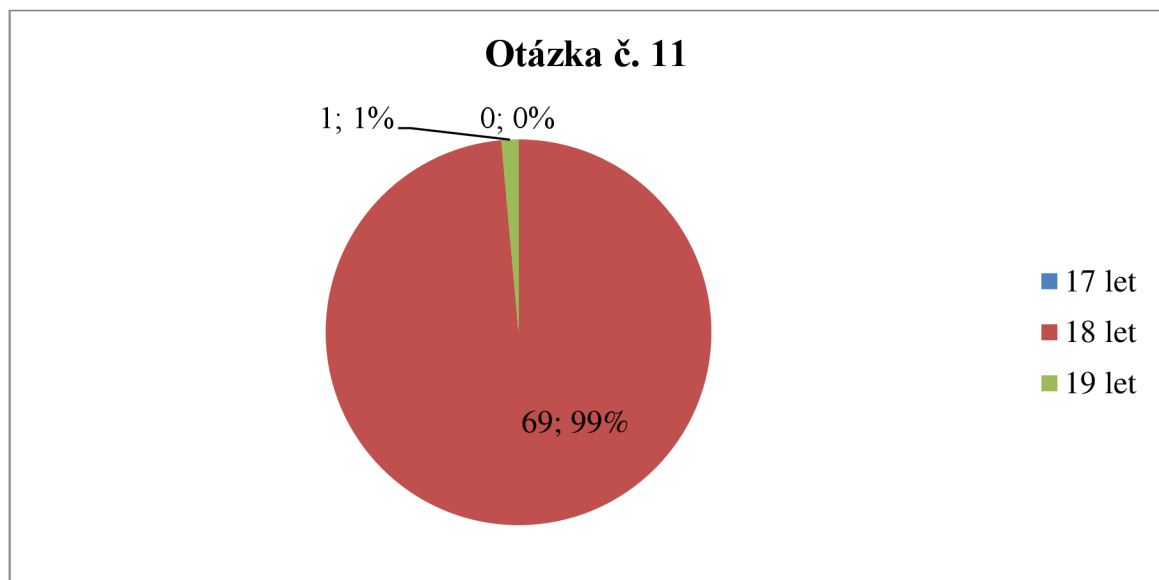
Otázka č. 11

OD KOLIKA LET SE SMĚJÍ PODÁVAT ALKOHOLICKÉ A TABÁKOVÉ VÝROBKY?

- a) 17 let
- b) 18 let
- c) 19 let

	respondentů	procent
17 let	0	0%
18 let	69	99%
19 let	1	1%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Z výše uvedeného grafu je jasné, že většina respondentů zapojených do tohoto šetření si je vědoma, že prodej a podávání alkoholických nápojů a tabákových výrobků je možné od 18-ti let. Jeden respondent, si myslí, že věková hranice je 19 let.

Jeden neodpověděl na otázku.

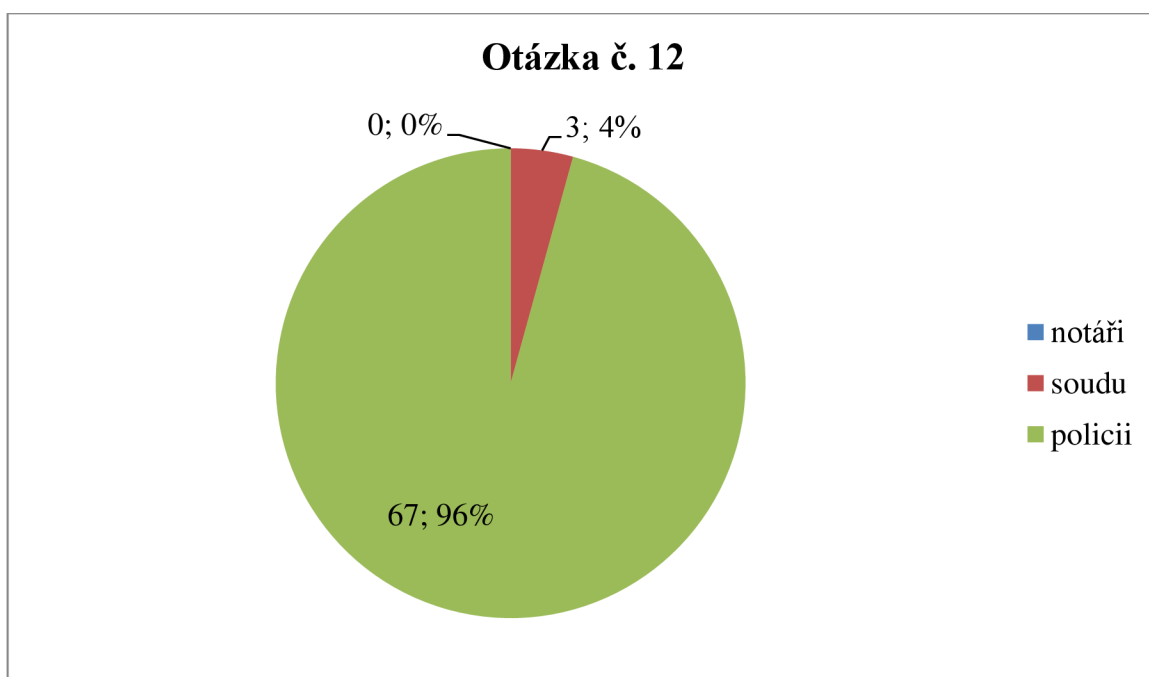
Otázka č. 12

KTERÉ INSTITUCI BYS OZNÁMIL/A PROTIPRÁVNÍ ČINNOST ČI JEDNÁNÍ?

- a) notáři
- b) soudu
- c) policii

	respondentů	procent
notáři	0	0%
soudu	3	4%
policii	67	96%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Z výsledku tohoto grafu je taktéž patrné, že většina respondentů si je vědoma, kam má v případě oznámení trestné činnosti, či jakéhokoliv protiprávního jednání volat, či kam ho oznámit – 96 % odpovědělo POLICII. Tři dotazovaní si myslí, že tou správnou institucí je SOUD.

Opět se jeden z respondentů nezapojil do této otázky.

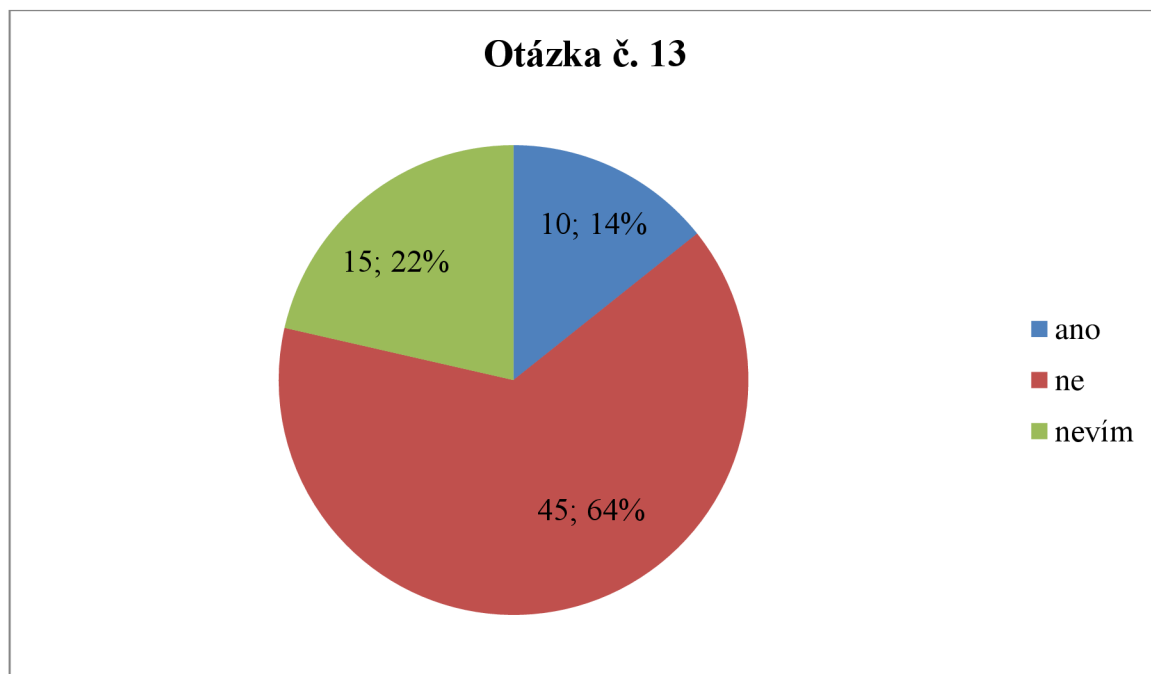
Otázka č. 13

SETKAL/A JSI SE UŽ NĚKDY S AKTIVNÍM PRÁVEM, BYL/A JSI SOUČÁSTÍ NĚJAKÉHO PRÁVNÍHO POČÍNÁNÍ (NAPŘ. SOUDNÍ STÁNÍ, AJ.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	10	14%
ne	45	64%
nevím	15	22%
	Celkem: 70	Celkem: 100%

1x nezodpovězeno

Z přiloženého grafu vidíme, že 64% respondentů se ještě ve svém životě nenesetkalo s aktivním právem, naopak 14 % bylo účastníkem nějakého právního počínání a 22 % si není jistých, zda již nějaké právní počínání zažilo či ne.

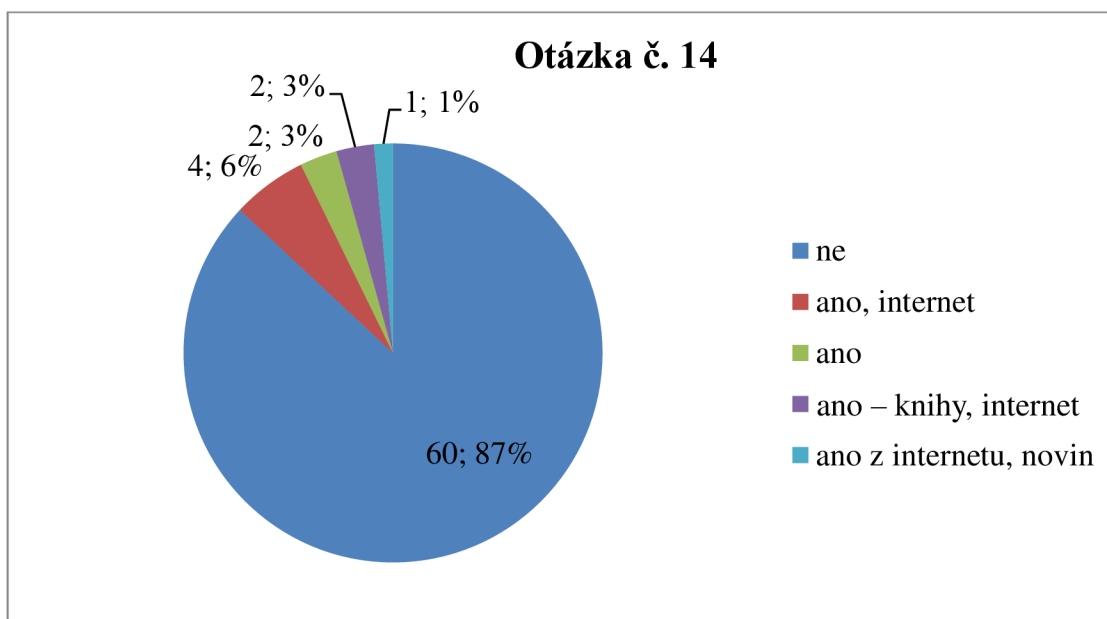
Jedem respondent opět na otázku neodpověděl.

Otázka č. 14

ZAJÍMÁŠ SE O PRÁVO, ZJIŠŤUJEŠ SI INFORMACE? POKUD ANO, UVEĎ ODKUD.

	respondentů	procent
ne	60	87%
ano, internet	4	6%
ano	2	3%
ano – knihy, internet	2	3%
ano z internetu, novin	1	1%
	celkem:69	celkem:100%

2x nezodpovězeno

Při vyhodnocování této otázky jsme došli k závěru, že většina žáků se aktivně o právo nezajímá. Objevují se však i tací, které právo zajímá a i ve volném čase se mu věnují, zjišťují si informace a chtějí být součástí právního dění. Nejčastěji informace o právu získávají z internetu a knih.

Dva respondenti na otázku neodpověděli.

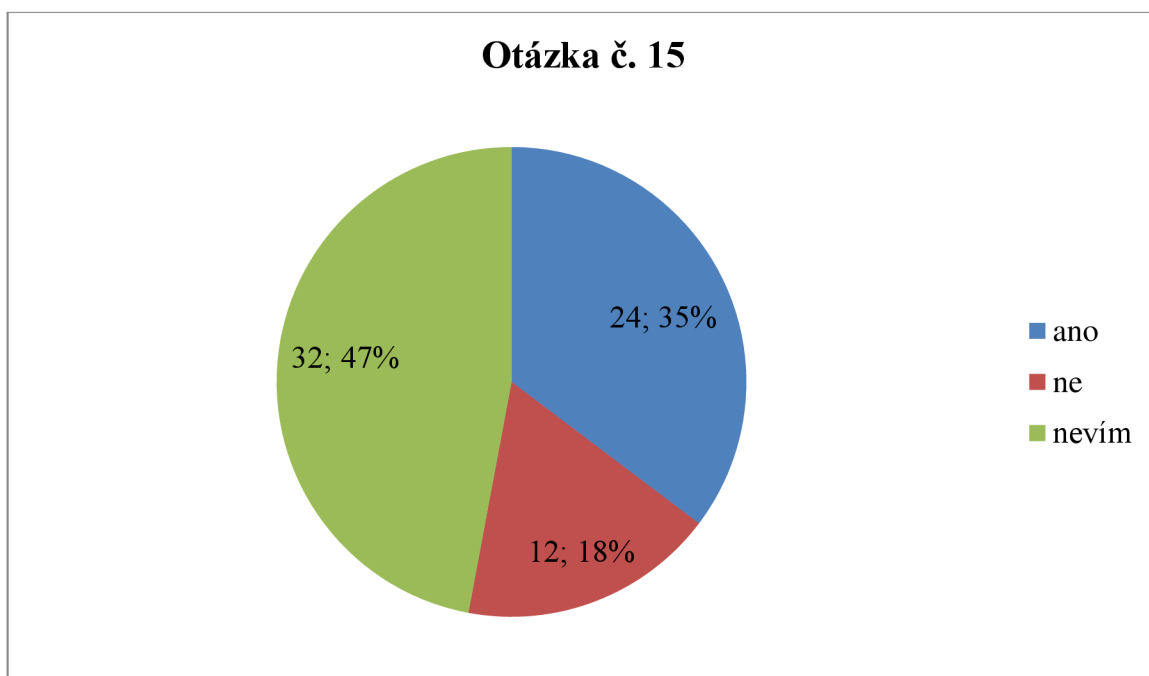
Otázka č. 15

MYSLÍŠ, ŽE SE TI VE ŠKOLE DOSTÁVÁ DOSTATEK INFORMACÍ O PŘÁVU?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

	respondentů	procent
ano	24	35%
ne	12	18%
nevím	32	47%
	Celkem: 68	Celkem: 100%

3x nezodpovězeno

Tato poslední otázka byla pro mě velice zajímavá a to v tom, že se alespoň částečně dozvíme, jak žáci vnímají výuku ve škole, zda jim informace o právu, kterých se jim ve škole dostává, zdají dostačující, či nikoliv. Z grafu vidíme, že 35 % si myslí, že ANO, informací je dostatek. 18% si myslí, že informací o právu je málo. Skoro polovina (47%) si není jistá.

Tři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

1.10 Závěry

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, na jaké úrovni je právní vědomí u žáků v devátých třídách základních škol. Pokusili jsme se také srovnat, zda se žákům dostává stejných informací na základních školách nacházejících se na vesnici a ve městě.

Po zpracování 71 vyplněných dotazníků (19 nevyplněných dotazníků) jsme zjistili, že by se všem žákům mělo dostávat stejných informací a to bez ohledu na to, zda se základní škola nachází na vesnici či ve městě. Potvrdil se nám tím tedy první předpoklad práce.

Druhý předpoklad, že většina žáků ovládá základní informace o právu, můžeme označit taktéž za potvrzený. Ověřit si to můžeme např. na odpovědích u otázky č. 4, 6 či 10 a dalších.

Třetí předpoklad se nám potvrdil jen z části. Hranici trestní odpovědnosti (tj. 15 let) zná 76% respondentů, kteří vyplnili dotazník. Je zde jedno překvapivé číslo a to, že 18% těchto respondentů se domnívá, že hranicí trestní odpovědnosti je věk 18ti let. Můj osobní názor k této otázce je, že žáci si uvedenou hranici spletli s hranicí dovršení zletilosti. Ale je potřeba se na uvedené téma zaměřit a moji domněnku potvrdit či vyvrátit. To už by bylo téma pro další kvantitativní výzkum.

Předpoklad, že vzdělání rodičů nemá vliv na úroveň právního vědomí u žáků označíme taktéž za potvrzený.

Nejvíce zajímavé, až dá se říct zarážející, byly odpovědi na otázku č. 7, kde měli respondenti uvést některé své právo či napsat neznám. Celkem tuto otázku vyplnilo 67 respondentů a 30% z nich (tj. 20 respondentů) uvedlo, že nezná žádné svoje právo. Nabízí se tedy otázka, čím je toto způsobeno? Můj subjektivní názor na toto je, že se žáci na vyplňování dotazníku moc nesoustředili a nepřemýšleli nad daným zadáním. Dotazník byl žákům distribuován prostřednictvím emailu a internetu a to z důvodu hygienických opatření nastavených v naší zemi v souvislosti s koronavirovou krizí. A jelikož ho žáci ve většině případů vyplňovali v domácím prostředí, je tedy pravděpodobné, že se jim nechtělo soustředit a přemýšlet nad možnostmi, které by uvedli. Pokud tomu tak skutečně bylo (to se můžeme pouze domnívat), nabízí se další otázka, jak to změnit? Jak přimět žáky, aby věnovali pozornost zadaným úkolům i doma a nejen ve škole? Dle mého názoru tomu můžeme pomoci tak, že budou učitelé klást

větší důraz na kontrolu zadaných domácích úloh a budou tyto úlohy klasifikovat stejně, jako by se jednalo o práci ve vyučovací hodině ve škole.

III Závěr

Cílem této bakalářské práce byla zmapování právního vědomí u žáků devátých tříd základních škol, a zda na toto vědomí má nějaký vliv umístění školy – vesnice či město.

Závěrem můžeme říci, že právní vědomí žáků je na všech školách přibližně stejné. Nezáleží na umístění školy. Určitě je to výsledek rámcových vzdělávacích programů, které jsou stejné pro všechny školy bez rozdílu. Nemůže již tedy dojít k nějakým velkým rozdílům ve vědomostech, jako se tomu mohlo dít v dobách před nástupem rámcových vzdělávacích plánů. Dle mého osobního názoru jsou tyto plány dobrým počinem v oblasti vzdělávání. Díky nim, se dle mě, podařilo sjednotit obsah toho, co by se děti ve škole měly naučit a nemůže již tedy dojít k tomu, že když se např. nějaké dítě přestěhuje z vesnice do města a změní školu, tak bude ve výuce pozadu či napřed.

Stále je však důležité na žáky působit a vštěpovat jim nové a nové poznatky a informace z právní oblasti. Právo se v dnešní moderní době stává čím dál více skloňovaným pojmem a je tedy nutné, aby ho všichni dobře ovládali a orientovali se alespoň v základních právech a povinnostech. Nebude tak docházet k masivnímu nárůstu protiprávních činů a snad i neplnění povinností. Zkrátka, každý člověk si musí uvědomit, že za porušení práv mohou následovat sankce.

Právo a právní povědomí je potřeba intenzivně začleňovat do vzdělávacího procesu a reagovat na vzniklé podněty z okolí. Jako příklad uvedu vzniklou epidemiologickou situaci, kdy jsme všichni byli postaveni do úplně neznámé situace, která nemá v novodobých dějinách žádnou podobnost. Děti a tím pádem i jejich rodiče se museli adaptovat na distanční výuku a vlastně také na povinnost se vzdělávat na dálku prostřednictvím připojení přes internet. Tato nová zkušenost se promítne do jejich životů, a proto je důležité, aby pedagogové v maximální míře seznamovali žáky s novými právy a také povinnostmi a tím jim pomohli v této nelehké situaci zvládnout přehled v právní oblasti.

Z uvedeného výzkumu je patrné, že většina žáků je seznámena a také si je vědoma svých práv a povinností. Někteří si nejsou úplně jisti, ale i s tím se dá pracovat a díky výuce seznamovat žáky s děním okolo nás, na něž se vážou vlastně i tato naše práva a povinnosti.

Seznam použité literatury:

HARVÁNEK, Jaromír. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-458-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0694-3.

KOVAŘÍK, Jiří. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001. ISBN 80-7040-531-7.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C. H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7783-6.

VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.

ZOUBEK, Vladimír. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. ISBN 80-7251-233-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i. e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.

SCHELLE, Karel, ed. *Výchova k právu: sborník z vědecké konference : Brno, 24. května 1994*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. Právnické sešity. ISBN 80-210-1050-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1367-1.

Pedagogická fakulta UP [online]. Copyright © [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/katedry/kps/Jak_psat_zaverecnou_praci_Pugnerova_final_1_1.pdf

Seznam zkratk:

tzn. - to znamená

atd. - a tak dále

např. - na příklad

aj. - a jiné/á

č. - číslo

Seznam příloh:

Příloha č. 1: metodický list

Příloha č. 2: žádost pro ředitele základních škol

Příloha č. 3: dotazník pro žáky základní školy – 9. Třídy

Příloha č.4: vložená příloha - disk CD ROM obsahující bakalářskou práci

Příloha č. 1: metodický list

Dobrý den milí žáci a milé žákyně,

jmenuji se Iveta Vykydalová. Studuji 3. ročník oboru Vychovatelství na Univerzitě Palackého v Olomouci. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Úroveň právního vědomí u žáků na základních školách (resp. u žáků 9. tříd základních škol). Součástí mé práce je i kvantitativní výzkum (tj. dotazník). Tímto Vás prosím o jeho vyplnění. Výsledky tohoto dotazníku pomohou ke zjištění, jak jsou na tom žáci s úrovní právního vědomí na školách nacházejících se na vesnici a ve městě, zda se všem dostává stejných informací.

Příloha č. 2:

Vzhledem k nastalé situaci, kdy na celém území české republiky panovala přísná hygienická opatření v rámci koronavirové krize a s tím spojená omezení či dobrovolná školní docházka, probíhala komunikace s řediteli škol prostřednictvím emailové korespondence.

ŽÁDOST

Dobrý den,

jmenuji se Iveta Vykydalová. Studuji 3. ročník oboru Vychovatelství na Univerzitě Palackého v Olomouci. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Úroveň právního vědomí u žáků na základních školách (resp. u žáků 9. tříd základních škol). Součástí mé práce je i kvantitativní výzkum (tj. dotazník). Bylo by prosím možné rozdat tyto dotazníky mezi žáky vaší školy? Distribuce dotazníků by se konala v měsíci březnu.

Děkuji a přeji pěkný den,
Iveta Vykydalová
Ješov 49, 78 24 Slavětín

Příloha č. 3: dotazník

Dotazník

K výzkumu právního vědomí u dětí na základních školách na vesnici a ve městě

anonymní

Škola: město vesnice chlapec dívka

1. **Vzdělání rodičů:** MATKA: Základní
 Vyučen
 Vyučen s maturitou
 Úplné středoškolské
 Vyšší odborné
 Vysokoškolské

- OTEC: Základní
 Vyučen
 Vyučen s maturitou
 Úplné středoškolské
 Vyšší odborné
 Vysokoškolské

2. Mají mít děti svá práva?

Ano Ne Nevím

3. Mají děti svá práva?

Ano Ne Nevím

4. Kdo všechno má práva?

Pouze děti děti i dospělí pouze dospělí

5. Mají děti povinnosti?

Ano Ne Nevím

6. Kde končí tvoje práva?

- Má práva nekončí nikde.
- Má práva končí tam, kde končí práva druhého člověka.
- Má práva končí tam, kde začínají práva druhého člověka

7. Znáš některé své právo? Uved' příklad či napiš neznám.

8. Znáš nějakou svoji povinnost? Uved' příklad či napiš neznám.

9. Od kolika let je člověk trestně odpovědný za své činy (hranice trestní odpovědnosti)?

- 14 let 15 let 18 let

10. Je legální užívání a uchovávání drog?

- Ano Ne Nevím

11. Od kolika let se smějí podávat alkoholické a tabákové výrobky?

- 17 let 18 let 19 let

12. Které instituci bys oznámil protiprávní činnost či jednání?

- notáři soudu policii

13. Setkal jsi se už někdy s aktivním právem, byl si součástí nějakého právního počínání? (např. soudní stání, aj.)

- Ano Ne Nevím

14. Zajímáš se o právo, zjišťuješ si informace?

Ne

Ano.

Odkud: _____

15. Myslíš, že se ti ve škole dostává dostatek informací o právu?

Ano Ne Nevím

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Iveta Vykydalová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Právní vědomí u žáků na základních školách.
Název v angličtině:	Legal Awareness of Pupils at Primary Schools
Anotace práce:	<p>Hlavním cílem této bakalářské práce bude nastínění stavu právního vědomí u žáků na základních školách na vesnici a ve městě. Na vesnici se většinou se jedná o menší základní školy, kde každý rok bojují o to, aby splnili mezní limit žáků přijatých ke vzdělávání a škola tak zůstala v provozu. Budeme také poukazovat na nutnost prohlubování právního vědomí u žáků a snažit se naplnit či vyvrátit hypotézu, že děti na vesnických a městských základních školách jsou dostatečně informovány o svých právech a povinnostech. Další, co nás bude zajímat je to, zda děti znají základní právní předpisy České republiky a řídí se dle nich.</p> <p>Dílčím cílem bude seznámení se s odbornými prameny a literaturou, která se daným tématem zabývá. Dále to bude sběr dat na vybraných vesnických základních školách, statistické zpracování dat, jejich vyhodnocení a provedení analýzy.</p>
Klíčová slova:	Právo, právní vědomí, práva, povinnosti, výchova.

Anotace v angličtině:	The main aim of this thesis is to describe the legal awareness of pupils at primary schools in the village and in the city. Most of said primary schools are village based, therefore often small and in need of more pupils to prevent from closing. This thesis is also highlighting the need of deepening the legal awareness of pupils as well as attempting to prove or disprove the hypothesis saying that pupils at schools based in villages and city are adequately informed about their rights and duties. The thesis is also exploring if the pupils are educated in the legal regulations of the Czech Republic and if they act accordingly. The component objectives are: researching the topic-related literature and sources, data collection at the targeted primary schools, its statistic processing, evaluation and analysis.
Klíčová slova v angličtině:	Law, legal consciousness, rights, duties, education.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	